

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

4 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 4, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 4, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ.
ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ФАЙЗИЕВ Олим

ФУҚАРОЛАРНИНГ МУРОЖААТ ҚИЛИШ МАДАНИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШ
ҲАМДА МАСЪУЛ ХОДИМЛАРНИ ЎҚИТИШ – АЙРИМ ТИЗИМЛИ
МУАММОЛАРГА ЕЧИМ СИФАТИДА 7

2. ХУЖАНАЗАРОВ Азизжон Анварович

ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИ ЛОЙИҲАЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШДА АДЛИЯ ОРГАНЛАРИНИНГ
ИШТИРОКИ..... 13

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ.
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

3. ТОШҚУЛОВ Журабой Ўринбоевич

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВИЖДОН ЭРКИНЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ
КАФОЛАТЛАРИ 18

4. САБИРОВ Эркин Кучкарбаевич

СУДЛАР ФАОЛИЯТИНИНГ ОЧИҚЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ БОРАСИДА ОММАВИЙ
АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ БИЛАН ҲАМКОРЛИК МАСАЛАЛАРИ 29

5. ЮЛДАШЕВ Джахонгир Хайитович

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА БОЛАНИНГ ФУҚАРОЛИГИ БИЛАН БОҒЛИҚ
МАСАЛАЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛУВЧИ ҲУҚУҚИЙ МЕХАНИЗМЛАРНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 38

6. НОДИРОВ Давурхон Икромович

ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ҚОНУН
УСТУВОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ.....44

7. ХАТАМОВ Жамшид Алтибаевич

ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ТАМОЖЕННОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ..... 50

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ.
ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

8. ОКЮЛОВ Омонбой

СУД ВА ҲУҚУҚНИ ҚЎЛЛАШ АМАЛИЁТИДА АДОЛАТ, ИНСОФЛИЛИК, ОҚИЛОНАЛИК
ТАМОЙИЛЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ МЕТОДОЛОГИК МАСАЛАЛАРИ 55

9. РАҲМАТОВ Анвар Исломович

СПОРТ ТАДБИРЛАРИ ТАШКИЛ ЭТИШ БИЛАН БОҒЛИҚ МУНОСАБАТЛАРНИ
ШАРТНОМАВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ 65

9. РУЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич, АЧИЛОВА Лилия Илхомовна

ТЕНДЕНЦИИ И РАЗВИТИЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ
ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 71

10. ҒАЙБУЛЛАЕВ Сохибжон

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИДА ТАЪМИНЛОВЧИ БИТИМЛАР 76

11. РАХИМОВ Дониёр Бахтиёрович

ТОВАР НЕУСТОЙКАСИ: ЦИВИЛИСТИК ТАФАККУР ВА ҚОНУНЧИЛИК ТАРАҚҚИЁТИ 83

12. АБДУҒАНИЕВ Хуршиджон Турғун ўғли

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ТОВАР БЕЛГИЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ СОҲАСИДА
ҚОНУНЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ 89

13. KHUSAINOVA Rano

LEGAL ASPECTS OF LIBERALIZATION OF THE ELECTRICITY SECTOR
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 95

**ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ.
ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ**

- 14. АБДУРАХМОНОВА Хосиятхон Бахтиёржон қизи**
ИҚТИСОДИЁТ СОҲАСИДА КОЛЛИЗИОН МУАММОЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШДА
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ КОДЕКСИ РОЛИ.... 103
- 15. ОДИЛҚОРИЕВ Хожимурод Тухтамурадович, ГАНИБАЕВА Шахноза Каримбердиевна**
МЕДИАЦИЯ ИНСТИТУТИНИ ЖОРИЙ ҚИЛИШГА ОИД МУҲИМ ҚАДАМ:
ХОРИЖИЙ ВА МИЛЛИЙ ТАЖРИБА 109

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ

- 16. РАХИМОВ Мирёқуб Актамович**
COVID-19 ПАНДЕМИЯСИ ШАРОИТИДА ХОДИМЛАР МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ
ҚИЛИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ..... 117

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ
ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

- 17. КАРИМОВ Ваҳобжон**
“ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИ” ФАНИ ПРЕДМЕТИ, ВАЗИФАЛАРИ ВА УНИНГ
ЮРИСТЛАРНИ ТАЙЁРЛАШДАГИ АҲАМИЯТИ 123
- 18. ХАСАНОВ Шавкатбек Хайбатуллаевич**
СУД-ЭКСПЕРТЛИК ФАОЛИЯТИНИНГ ПСИХОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ 130
- 19. ЭРНАЗАРОВ Улуғмурод Турдиевич**
СУД-ЭКСПЕРТЛИК ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ИННОВАЦИОН
ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ..... 135

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

- 20. ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна**
РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ..... 139
- 21. ИШАНХАНОВА Гулнора Амановна**
ЗАЩИТА ПРАВ РЕБЕНКА В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ
И НАЦИОНАЛЬНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ 144
- 22. ИСОҚОВ Лукмонжон Холбоевич**
МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ БОШҚАРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МОДЕЛЛАРИ 153
- 23. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна**
ХАЛҚАРО ТАШКИЛОТЛАРНИНГ МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ ВА ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАР
СОҲАСИДАГИ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ..... 161

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

- 24. ТУРДИЕВ Бобир Собирович**
“ЯШИРИН ИҚТИСОДИЁТ”НИ ҚИСҚАРТИРИШ ВА УНГА ҚАРШИ
САМАРАЛИ КУРАШИШ ЙЎЛЛАРИ 167
- 25. ЭРАЛИЕВ Аъзам Бахтиёр ўғли**
АНГЛО-САКСОН ҲУҚУҚ ТИЗИМИГА МАНСУБ ДАВЛАТЛАРДА ИЧКИ ИШЛАР
ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ХУСУСИЯТЛАРИ 174

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ.
ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

ФАЙЗИЕВ Олим

Тошкент давлат юридик университети мустақил изланувчиси,
юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (Phd)
E-mail: olimfayziyev86@gmail.com

ФУҚАРОЛАРНИНГ МУРОЖААТ ҚИЛИШ МАДАНИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШ ҲАМДА МАСЪУЛ ХОДИМЛАРНИ ЎҚИТИШ – АЙРИМ ТИЗИМЛИ МУАММОЛАРГА ЕЧИМ СИФАТИДА

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): ФАЙЗИЕВ О. ФУҚАРОЛАРНИНГ МУРОЖААТ ҚИЛИШ МАДАНИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШ ҲАМДА MASЪУЛ ХОДИМЛАРНИ ЎҚИТИШ – АЙРИМ ТИЗИМЛИ МУАММОЛАРГА ЕЧИМЛАР СИФАТИДА // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 4 (2020), Б.7–12.

 4 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-4-1>

АННОТАЦИЯ

Мақолада халқ билан мулоқот ва аҳоли муурожаатлари билан ишлашдаги айрим муаммоларга фуқароларнинг муурожаат қилиш маданиятини юксалтириш ҳамда давлат органлари ва ташкилотларнинг муурожаатлар билан ишлашга масъул ходимларини мунтазам ўқитиш ва уларнинг малакасини ошириб бориш зарурлиги ечим сифатида кўрсатилиб, аҳамияти баён қилинган.

Калит сўзлар: аҳоли муурожаатлари, халқ билан мулоқот, муурожаат қилиш маданияти, давлат органлари, ходимлар малакасини ошириш, ходимларни муурожаатлар билан ишлаш бўйича ўқитиш.

ФАЙЗИЕВ Олим

Самостоятельный соискатель Ташкентского
государственного юридического университета,
доктор философии по юридическим наукам (Phd)
E-mail: olimfayziyev86@gmail.com

ПОВЫШЕНИЕ КУЛЬТУРЫ ОБРАЩЕНИЯ ГРАЖДАН И ОБУЧЕНИЕ ОТВЕТСТВЕННЫХ КАДРОВ – В КАЧЕСТВЕ РЕШЕНИЯ НЕКОТОРЫХ СИСТЕМНЫХ ПРОБЛЕМ

АННОТАЦИЯ

В статье раскрывается актуальность повышения культуры обращения граждан, а также

необходимость системного обучения и повышения квалификации лиц государственных органов и организаций, ответственных за рассмотрение обращений путем решения некоторых проблем диалога с народом и процесса работы с обращениями.

Ключевые слова: обращения населения, диалог с народом, культура обращения, государственные органы, повышение квалификации сотрудников, обучение сотрудников по работе с обращениями граждан.

FAYZIYEV Olim

Tashkent State University of Law, independent researcher,

Doctor of Philosophy (PhD) in Law

E-mail: olimfayziyev86@gmail.com

INCREASING THE CULTURE OF CONVERSION OF CITIZENS AND TRAINING RESPONSIBLE PERSONNEL AS A SOLUTION OF SOME SYSTEM PROBLEMS

ANNOTATION

The article reveals the relevance of improving the culture of citizens' appeal, as well as the need for systemic training and advanced training of persons of state bodies and organizations responsible for considering appeals by solving some problems of dialogue with the people and the process of working with appeals.

Keywords: appeals of the population, dialogue with the people, culture of appeal, state bodies, professional development of employees, training of employees to work with citizens' appeals.

Миллий давлатчилигимиз тарихи барча соҳаларда бўлгани каби аҳоли мурожаатлари ва муаммолари билан ишлаш [ушбу мақолада аҳоли мурожаатлари билан ишлаш деганда, мурожаатларни кўриб чиқишининг барча босқичлари назарда тутилади] борасида ҳам улкан илмий салоҳият ҳамда бой амалий тажрибага эга, ушбу манбаларда мурожаат қилиш ҳуқуқи ва мурожаат қилиш маданиятига оид кўплаб қимматли маълумотлар учрайди.

X–XI асрларда яшаган буюк олим Абу-р-Райҳон Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Беруний бобомиз ҳам ўзининг “Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар” номли асарида “Олий тангрининг нуфузли тақдир билан оламда бирор замонни халқ инонадиган адолатли йўлбошчисиз қўймаслиги–халойиқ манфаатларига мос латиф тадбирларидан ва барча халққа берган улуғ неъматларидандир. [Тангри] уни ўз халқига раҳбар қилиб қўяди, улар оғир аҳвол ва бахтсизликларга, қаттиқчилик ва кулфатларга [дуч келганларида] ундан паноҳ тилайдилар; бирор иш шубҳали бўлганда, унинг ҳукмига мурожаат қиладилар. Унинг ижтиҳоди билан оламда тартиб барпо бўлади” дея келтиради [1, Б.39].

Қайд этиш жоизки, фуқароларнинг амалдорларга мурожаат қилиш усуллари ва тартиблари турли асрларда турлича бўлган (айрим вақтларда мурожаат қилиш ҳуқуқини амалга ошириш содда ва натижалли бўлган бўлса, айрим вақтларда эса, мураккаб, яъни халқ ўз дардини саройга ёки амалдорларга бориб айтиши жуда мушкул, натижадорлиги ҳам ҳамин қадар бўлган). Шу маънода, фуқароларнинг Давлат раҳбари ва бошқа мансабдор шахслар ҳамда давлат органларига мурожаат қилиши амалиёти миллий давлатчилигимизнинг тарихий илдизларига бориб тақалади.

Замонавий жамиятда юз бераётган ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий жараёнларнинг ўзгариши монанд равишда давлат ва жамият ўртасидаги муносабатларнинг ҳам такомиллашиб боришига олиб келди. Шу муносабат билан, давлат-жамият-шахс ўртасидаги барқарор ва ўзаро алоқаларни таъминлашга мўлжалланган фуқаролик жамияти институтлари янада фаол ривожланиб, уларнинг ҳуқуқий асослари мустаҳкамлаб борилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг Конституциясини яратишда ҳам “ўзбек давлатчилиги ривожининг тарихий тажрибасига таянилганлиги” унинг ҳар бир қоидасида акс этиб туради [2], хусусан, Конституциянинг 35-моддасида ҳар бир шахснинг бевосита ўзи ва бошқалар билан биргаликда ваколатли давлат органларига, муассасаларига ёки халқ вакилларига ариза, таклиф ва шикоятлар билан мурожаат

қилиш ҳуқуқига эга эканлиги, 93-моддасида эса, Ўзбекистон Республикасининг Президенти фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларига, Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларига риоя этилишининг **кафили эканлиги** мустаҳкамлаб қўйилганлиги фикримиз далилидир.

Ўтган қарийб ўттиз йиллик мустақил тарихимизда аҳоли мурожаатлари ва муаммолари билан ишлаш борасида ўзига хос бой амалий тажриба тўпланди, ютуқлар қўлга киритилди. Айниқса, сўнгги тўрт йил давомида қатъий талабчан сиёсий ирода туфайли, жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш, халқ билан очик мулоқот қилиш орқали муаммоларни аниқлаш ва уларга баҳоли қудрат ечим топиш Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг асосий ва ажралмас йўналишларидан бирига айланди.

Айтиш лозимки, бугунги кунда давлатнинг халқ билан мулоқот ва аҳоли мурожаатлари билан ишлаш соҳасидаги вазифалари бажарилишини таъминлаш ва бу борада махсус ваколатли органлар иш фаолиятини ташкил этишда ютуқлар билан бирга, табиийки, тизимли ёндашувлар асосида ҳал этилиши талаб этиладиган айрим муаммолар мавжуд. Айрим муаммолар хусусида оммавий ахборот воситалари ва ижтимоий тармоқларда, шунингдек ўзаро мулоқот ва муҳокамаларда турли фикрлар билдирилмоқда.

Бу борада сўз кетганда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида “бошқарув тизими сифатини оширишда **“Халқ давлат органларига эмас, балки давлат органлари халққа хизмат қилиши керак”** деган асосий тамойилни амалда тўлиқ таъминлаш бўйича ҳали кўп иш қилишимиз зарур”лиги хусусида алоҳида тўхталиб ўтганларини таъкидлаш ўринлидир [3].

Шу нуқтаи назардан, халқ билан мулоқот ва аҳоли мурожаатлари билан ишлашдаги айрим муаммоларга давлат органлари ва ташкилотларнинг мурожаатлар билан ишлашга масъул ходимларини мунтазам ўқитиш ва уларнинг малакасини ошириб бориш ҳамда фуқароларнинг мурожаат қилиш маданиятини юксалтириш орқали самарали ечим топиш мумкин.

Маълумки, маданият – жамиятнинг ишлаб чиқариш, ижтимоий, маънавий-маърифий ҳаётида қўлга киритган ютуқлари мажмуини ёхуд субъектив нуқтаи назардан ёндашсак, ўқимишлилик, таълим-тарбия кўрганлик, зиёлилик, маърифатлилик мезонларини акс эттирувчи тушунча ҳисобланади [4, Б.521].

Маданиятнинг таркибий қисми сифатида ҳуқуқий маданият – муайян жамоа (давлат, диний, этник гуруҳлар) аъзолари томонидан қабул қилинган ва тартибга солиш учун қўлланиладиган қадриятлар, ҳуқуқий ғоялар, эътиқодлар, хулқ-атвор қоидалари, ҳуқуқий анъаналар тизими ҳисобланади.

Фуқароларнинг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданияти даражаси давлат органларига юборилган мурожаатларнинг сони ва сифатига таъсир қилувчи асосий омиллардан ҳисобланади [5, Б.12]. Замонавий ҳуқуқшунослар – олимлар ва амалиётчилар фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятининг етарли даражада эмаслиги ҳамда ҳуқуқий нигилизмнинг мавжудлиги сабабли, уларнинг ҳуқуқий онгида “тизимли инқироз” мавжудлигига эътибор қаратишмоқда [6, Б.105], [7, Б.55], [8, Б.220]. Мазкур қарашлар шу билан изоҳланадики, минг афсуски, аксарият ҳолатларда, фуқаролар мурожаат қилаётган давлат органи тузилмаси, унинг вазифалари ва ваколатлари, тегишли ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида етарли билим ва кўникмага эга бўлмайди.

Албатта, ушбу ҳолат муаммонинг бир томони ҳисобланади. Ҳолатни муфассал таҳлил қилиш учун ушбу муаммонинг иккинчи томони – мурожаатларни давлат органларида кўриб чиқилишига эътибор қаратиш лозим. Бунда мансабдор шахслар, давлат хизматчилари ва ходимлар давлатнинг муайян соҳадаги сиёсатини амалга оширувчи субъект сифатида юқори касбий фазилатларга эга бўлишлари шарт.

Давлат органларининг фуқаролар билан ўзаро муносабатларининг самарадорлиги кўп жihatдан мурожаат қилаётган фуқароларнинг қонуний манфаатлари ва ҳуқуқларини амалга оширишда ҳамда ҳимоя қилишда ёрдам бериш қобилияти, мазкур субъектларнинг махсус билимлари ва кўникмалари даражасига бевосита боғлиқдир.

Юқоридаги билим ва кўникмаларнинг етишмаслиги бюрократик тўсиқлар, ортиқчарасмиятчилик ва мурожаатларга бепарво муносабатда бўлиш, мурожаатлар бўйича қабул қилинган қарорларни бажармаслик ва бошқа салбий оқибатларни юзага келтиради [9, Б.42].

Қайд этиш лозимки, халқ билан мулоқот ва аҳоли мурожаатлари билан ишлаш зиммасига бундай

функциялар юклатилган ҳар бир давлат хизматчиси, ташкилот ходимлари учун мураккаб ҳисобланади.

Мурожаатлар билан ишлаш бўйича тўпланган тажриба кўрсатмоқдаки, давлат органи ва ташкилотга, мансабдор шахс қабулига, асосан, муаммоси мавжуд, ўзини адолатсизликка учраган, деб ҳисобловчи фуқаролар келади, шу боис, уларнинг салбий кайфиятда бўлиши эҳтимоли даражаси юқори бўлади.

Шу сабабли, фуқароларни қабул қиладиган, уларнинг “дард”ини эшитиб, “малҳам” бўладиган давлат хизматчилари юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга бўлиш билан бирга, кўпгина, жумладан, психология, юриспруденция, тиббиёт, теология каби соҳаларда етарли билим ва тажрибага эга бўлиши керак.

Халқ билан мулоқот ва мурожаатлар билан ишлашда баъзан биргина кичкина хатоликка йўл қўйилиши ҳам оғир оқибатларга сабаб бўлиши, мамлакатнинг имиджига ва аҳоли кайфиятига салбий таъсир қилиши мумкин.

Ҳозирги замон талаблари давлат органлари томонидан фуқароларнинг мурожаатлари билан ишлашни такомиллаштиришни, идоравий ҳуқуқий нигилизмнинг турли кўринишларининг олдини олиш мақсадида самарали чоралар кўрилишини тақозо этмоқда. Жумладан, ҳокимият ва аҳоли ўртасидаги тезкор ўзаро алоқани таъминлайдиган видеоконференц алоқа, смс-хабарлар, оммавий қабул каби мурожаатларнинг янги ва замонавий механизмлари жорий этилаётганлиги сабабли, жамоатчилик билан алоқаларнинг ушбу соҳасини тартибга солувчи қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш зарурати юзага келган.

Бизнингча, бугунги кунда тегишли давлат органлари, ташкилотлар, жумладан фуқаролик жамияти институтлари томонидан аҳолининг **мурожаат қилиш маданиятини оширишга оид тизимли ва манзилли чоралар кўрилмаётганлиги**, таълим муассасаларида эса, ушбу йўналиш бўйича **махсус ўқув курслари мавжуд эмаслиги**, мурожаатлар билан ишлашга **масъул бўлган ходимлар малакасини мунтазам ошириш** масалалари ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги асосий муаммолардан ҳисобланади.

Аҳолининг мурожаат қилиш маданиятини оширишга оид тизимли ва манзилли тадбирлар кўрилиши зарур. Бунда:

- оилада болаларда муомала маданиятини юксалтириш, уларда ҳар бир шахс ўз муаммоларини, аввало, ақли ва кучи билан ҳал қилишга ҳаракат қилиши лозимлиги, оддий муаммоларни ҳам бошқа шахсларга айтивермаслик одобдан эканлиги бўйича кўникмалар ҳосил қилиш, китоб ўқишга рағбатни ошириш;

- жамиятнинг барча бўғинларида саводхонлик даражасини ошириш орқали жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари матнини қисқа, лўнда, аниқ ва тушунарли тарзда баён қилинишига эришиш;

- мактабгача таълим муассасаларида ва умумтаълим мактабларининг “Тарбия” дарсларида мурожаат қилиш одобини, хусусан, тухмат ва ҳақорат қилиш, нутқда ножўя сўзларни ишлатиш каби салбий иллатлардан тийилиш зарурлигини, уларнинг оқибатларини болаларга алоҳида мавзу сифатида чуқур ўқитиш;

- кадрлар тайёрлаш тизимига, жумладан, ўқув муассасалари, малака ошириш марказларида “мурожаат қилиш ҳуқуқи” бўйича назарий ва амалий масалалар, миллий ва хорижий тажрибани ўрганишни қамраб олувчи махсус ўқув курсларини жорий этиш;

- ўқув режа ва дастурларини мазмун жиҳатидан тегишли мутахассислик битирувчиларида аҳоли мурожаатлари билан ишлаш бўйича амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш;

- ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни мунтазам ошириб бориш.

Шунингдек, миллий ижодкорларимиз томонидан ҳам, айниқса, болалар учун медиа контентларни тайёрлашда юқорида кўрсатиб ўтилган масалаларга эътибор қаратилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Бизнингча, бу борада ҳуқуқий асосларни яратиш ва тизимли иш ташкил қилиш, жумладан ҳар бир шахсда мурожаат қилиш маданиятини юксалтириш бўйича алоҳида концепция ишлаб чиқиш ва унинг амалда тўлиқ ижросини таъминлаш зарур.

Таҳлил қилинган муаммоларнинг иккинчи томони юзасидан фикр билдирган ҳолда биз давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари вакиллари фуқароларнинг мурожаат қилишга оид конституциявий ҳуқуқининг амалга оширилишини таъминлаш учун ҳаётнинг барча соҳаларида ва қонунчилик юзасидан фуқароларга нисбатан юқори маълумотларга эга бўлиши шарт, деган хулосага келдик.

Жамиятда ҳуқуқий маданиятини ошириш давлатнинг асосий вазифаларидан бири ҳисобланади. Ўз навбатида, оммавий ахборот воситалари, фуқаролик жамияти институтлари ҳам давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, уларнинг ваколатлари ва фаолият йўналишлари, жойлашган манзили, қабул кунлари ва соатлари тўғрисида маълумот беришлари мақсадга мувофиқ.

Шу билан бирга, олий таълим муассасаларида кадрлар тайёрлашда тегишли йўналиш ва мутахассисликлар рўйхатини аниқлаб, уларда мурожаатлар билан ишлаш масалалари чуқур ўқитилиши лозим. Келгусида босқичма-босқич аҳоли мурожаатлари билан ишлашни ўқитишнинг узлуксиз тизимини яратиш, умумтаълим мактаблари, олий ўқув юртлари, кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш марказларида “Мурожаат қилиш ҳуқуқи” номли махсус ўқув курсларини жорий этиш масаласи ҳал этилиши зарур, деб ҳисоблаймиз.

Давлат органларининг мурожаатлар билан ишловчи ходимлари мунтазам равишда ўқитилиши ва уларнинг малакаси ошириб борилиши ҳам соҳада олдимизда турган айрим муаммоларнинг ҳал этилишига асосий туртки бўлиб хизмат қилади.

Қайд этиш лозимки, “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги Қонуннинг 33-моддасида давлат органлари мурожаатлар билан иш олиб борувчи ўз ходимларини **ўқитиши** ва **уч йилда камида бир марта** уларнинг **малакасини ошириши**, улар билан боғлиқ ҳуқуқий механизмлар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланиши назарда тутилган бўлса-да, ҳозирга қадар бу борада олдинга силжиш кузатилмаяпти [10].

Ҳукумат томонидан қонун ижроси бўйича 2018 йил 7 майда қабул қилинган 341-сон қарори билан тасдиқланган Давлат органларида, давлат муассасаларида ва давлат иштирокидаги ташкилотларда жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тартиби тўғрисида намунавий низомда ҳам давлат органлари, ташкилотларнинг мурожаатлар билан иш олиб борувчи ўз ходимларини ўқитиши ва уч йилда камида бир марта уларнинг малакасини ошириши бўйича механизмлар баён этилмаган [11].

Шунингдек, **шахсий кузатувларимиздан келиб чиқиб айтадиган бўлсак**, аҳоли мурожаатлари билан иш олиб бориш, айниқса, ҳозирги сўз эркинлигини таъминлаш ва очиқлик сиёсати амалга оширилаётган вақтда оғир ва ўта масъулиятли эканлиги сабабли, ушбу йўналишга кадр танлаб қўйиш мушкул бўлиб қолмоқда.

Шу боис, давлат органларида аҳоли мурожаатлари ва муаммолари билан ишлашнинг оғир ва масъулиятли эканлигини инобатга олиб, мазкур йўналишда тизимли ишлар қилиниши, жумладан, ходимларнинг ижтимоий ҳимоясини янада кучайтириш орқали соҳада ишлашнинг жозибдорлигини ошириш, ходимларни мунтазам равишда ўқитиш ва малакасини ошириш, Ўзбекистон Республикаси Президентининг жойлардаги Халқ қабулхоналарида стажировка ўташи бўйича ҳуқуқий асосларни яратиш мақсадга мувофиқ.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, мақоладаги таклифларнинг амалга оширилиши натижасида кўплаб моддий ресурсларнинг ортикча сарфланиши, такрорий мурожаатлар кўпайиши, аҳоли норозилиги каби муаммоларнинг олди олинади, шунингдек фуқаролар, фуқаролик жамияти институтлари ва давлат ўртасидаги ўзаро муносабатлар тизимли ташкил этилади ҳамда ўзаро самарали ҳамкорлик механизмлари ҳаётга жорий этилади.

Зотан, фуқароларнинг мурожаатларини кўриб чиқиш самарадорлигини кескин оширишнинг калити, бир томондан, фуқароларнинг ўз ҳуқуқларини билиши ва уни ҳимоя қилиш малакасини яратиш, деб қаралса, бошқа томондан мурожаатлар соҳасида фаолият юритувчи кадрларни тайёрлаш, уларнинг доимий малакасини ошириш, пировардида, ушбу йўналишда профессионал давлат хизматчисини тарбиялаш тизимининг сифатли йўлга қўйилганлиги ҳисобланади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Ал-Беруний, Абу-р-Райҳон Муҳаммад ибн Аҳмад. Асарлар. /Таржимон А.Расулов. Изоҳларни И.Абдуллаев ва А.Расулов тузган. Масъул муҳаррирлар: И.Абдуллаев ва О.Файзуллаев/. Т. “Фан”, 1968. (Ўзбекистон ССР Фан.акад.Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик ин-ти). Т.І. Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар/. Кириш сўзи И.Абдуллаев ва О.Файзуллаевники/. 1968. (Al-Beruni, Abu-r-Rayhan Muhammad ibn Ahmad. Works. / Translator A.Rasulov. Comments were made by I.Abdullaev and A.Rasulov. Responsible editors: I.Abdullaev and O.Fayzullaev /. Т. Fan, 1968)

2. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 08.12.1992 // URL: <https://www.lex.uz/acts/20596>. (The Constitution of the Republic of Uzbekistan. 08.12.1992 // URL: <https://www.lex.uz/acts/20596>)

3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. 24.01.2020 // URL: <https://president.uz/uz/lists/view/3324>. (Text of President Shavkat Mirziyoyev's Address to the Oliy Majlis. 24.01.2020 // URL: <https://president.uz/en/lists/view/3324>).
4. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 5 томлик. Т.2. Е-М. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006. (Annotated dictionary of the Uzbek language. 5 volumes. T.2. E-M. - Tashkent: National Encyclopedia of Uzbekistan, 2006)
5. Цыбулевская О.И, Гузенко Е.С. Реализация конституционного права граждан на обращение: культурологическое измерение // Правовая культура. – 2018. – № 4 (35). (Tsybulevskaya O.I., Guzenko E.S. Realization of the constitutional right of citizens to appeal: cultural dimension // Legal culture. - 2018. - No. 4 (35))
6. Novokshonov K.A. Forming the Legal culture of citizens in exercising the right to appeal to state bodies and institutions. // Профильное и профессиональное образование в условиях современного поликультурного пространства. Материалы VI Международной научно–практической конференции. Ответственный редактор: Шаронова В.Б. – М., 2018.
7. Комарова И.И. Генезис института обращений граждан в органы власти в России: культурно-правовой аспект // Проблемы межрегиональных связей. – 2017. – № 12. (Komarova I.I. The genesis of the institution of citizens' appeals to the authorities in Russia: cultural and legal aspect // Problems of interregional ties. - 2017. - No. 12)
8. Уздимаева Н.И. Самозащита личности – правовой институт гражданского общества // Взаимодействие гражданского общества и государства в России: правовое измерение / кол. авт. ; под ред. О. И. Цыбулевской. – Саратов: Поволжский институт управления им. П.А.Столыпина, 2013. (Uzdimaeva N.I. Self-defense of the individual - the legal institution of civil society // Interaction of civil society and the state in Russia: legal dimension / ed. O. I. Tsybulevskaya. - Saratov: Povolzhsky Institute of Management. P.A. Stolypin, 2013)
9. Сергеева С. Ю. Формы и уровень социальной активности граждан в современной России (по результатам вторичного анализа) // Теория и практика общественного развития. – 2015. – № 13. (Sergeeva S. Yu. Forms and level of social activity of citizens in modern Russia (based on the results of secondary analysis) // Theory and practice of social development. - 2015. - No. 13)
10. Ўзбекистон Республикасининг “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги Қонуни (янги таҳрири). ЎРҚ-445-сон 11.09.2017 // URL: <https://lex.uz/docs/3336169?twolang=1>. (Law of the Republic of Uzbekistan “On appeals of individuals and legal entities” (new edition) // URL: <https://lex.uz/docs/3336169?twolang=1>)
11. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Давлат органларида, давлат муассасаларида ва давлат иштирокидаги ташкилотларда жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тартиби тўғрисидаги намунавий низомни тасдиқлаш ҳақида”ги Қарори. 341-сон 07.05.2018. // URL: <https://lex.uz/docs/3730228> (Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan “On approval of the Model Regulations on the procedure for dealing with appeals of individuals and legal entities in government agencies, public institutions and organizations with state participation.” №341. 07.05.2018 // URL: <https://lex.uz/docs/3730228>)